

новлення самооценки и саморегуляции у старших дошкольников, решение которого дает возможность увидеть психологические эффекты развития детей, а также спрогнозировать и предупредить скрытые отдаленные дефекты, которые тоже имеют место в системе дошкольного образования. Автором теоретически и экспериментально обосновано, что успешность развития функционально полноценной структуры психической саморегуляции старшего дошкольника находится в зависимости как от качественных показателей развития самосознания и позитивного образа «Я» ребенка, так и от становления произвольной активности во взаимодействии старших дошкольников со сверстниками и взрослыми в системе субъект-субъектных отношений. Приведены результаты сравнительного анализа данных констатирующего и формирующего этапов эксперимента, которые подтверждают эффективность предложенной экспериментальной модели оптимизации развития компонентов функциональной структуры психической саморегуляции у детей старшего дошкольного возраста на основе управляемого становления положительного образа ребенка во взаимодействии со сверстниками и взрослыми.

Ключевые слова: саморегуляция, самосознание, самооценка, положительный образ «Я».

Bayer Olga. Self-appraisal and self-regulations of senior children in co-operation with coevals and adults

The article considers the problem of development of self-appraisal and self-regulation of the senior preschool children in interaction with peers and adults in the conditions of pre-school educational institution. Carried out a psychological analysis of aspects of the problem of the formation of self-esteem and self-regulation in pre-school age, the solution gives an opportunity to see the psychological effects of the development of children, as well as to predict and prevent hidden remote defects, which also occur in the preschool education system. Author theoretically and experimentally substantiated that the successful development of a functional structure of psychic self-regulation of the senior preschool child is depending on both the qualitative indicators of the development of consciousness and positive I-image of the child, and from becoming arbitrary activity in the interaction of senior preschool children with peers and adults in the system of subject-subject relations. Results of comparative analysis of the data referred to, and forming stages of the experiment, which confirm the efficiency of the proposed pilot model of optimization of the development components of the functional structure of psychic self-regulation to children of senior preschool age on the basis of the controlled formation of a positive image of the child in interaction with peers and adults.

Keywords: self-regulation, consciousness, self-appraisal, positive I-image.

Стаття надійшла до редакції 25.11.2013 р.

Статтю прийнято до друку 29.11.2013 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор
Гура О.І.

УДК : 378.22.056.86

**ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ ПСИХОЛОГА ДО РОБОТИ
З ДІТЬМИ АУТИЧНОГО СПЕКТРУ ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР
ЕФЕКТИВНОСТІ КОРЕКЦІЙНО-РЕБІЛІТАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

Бондаренко Р.М.

Сучасний етап розвитку теорії та практики психології, нейропсихології, корекційної педагогіки й спеціальної психології характеризується посиленням уваги до поглибленого вивчення різних особливостей психічного розвитку дітей, що має важливе науково-практичне значення. Зростає число й розмаїтість дітей з відхиленнями в розвитку, у тому числі з парціальною й комплексною недостатністю. Це викликає необхідність вивчення дітей не тільки до, але й у процесі їх навчання й виховання, визначення мікропрограм корекційного впливу для кожного окремого випадку.

Підходи до спеціальної освіти аутичних дітей у нашій державі потребують перебудови та вдосконалення дидактичних систем підготовки та перепідготовки вчителів і вихователів, яким доведеться працювати з цією категорією дітей. Перед педагогічними працівниками стоять завдання, пов'язані з визначенням відбору та конструюванням змісту корекційного навчання й виховання, моделюванням навчально-виховного процесу відповідно до можливостей аутичних дітей, вибором спеціальних освітніх альтернатив і вдосконаленням професійних умінь та навичок [13].

При цьому продовжує залишатися розрив між вимогами професійно-особистісно орієнтованої парадигми освіти й уніфікованим характером професіоналізації психологів. Це призводить до необхідності вдосконалювання професійної підготовки педагогів-психологів, які в соціально-економічних умовах, що змінилися, повинні бути творчими професіоналами, що вміють розробляти й реалізовувати різноманітні програми психологічної допомоги, працювати в освітніх установах різного типу.

Незважаючи на велику кількість досліджень в області дитячого аутизму, все ж недостатньо вивченою є саме проблема підготовки фахівців, зокрема психологів, до роботи з дітьми з аутизмом.

Проблема готовності у контексті професійного становлення особистості – одна з найважливіших для загальної і педагогічної психології. Не існує однозначного розуміння сутності і функцій зазначеного поняття, яке набуло останнім часом в концептуальному апараті психології відносно самостійного і високого наукового статусу. Проте відмінності у визначенні поняття готовності, що мають місце у різних авторів, дають підстави говорити про суперечливість існуючих точок зору, а звідси і про неузгодженість процедур перенесення цього поняття в експериментальну площину.

Готовність визначає стан відносної завершеності процесу підготовки до самостійного виконання професійної діяльності. К.К. Платонов, П.А. Рудік, Д.Н. Узнадзе, В.І. Ширинський визначають готовність як концентрацію або миттєву мобілізацію сил особи, спрямовану в потрібні моменти на здійснення певних дій. В.А. Маляко визначає готовність як складну особову освіту, багатопланову і багаторівневу систему якостей і властивостей, сукупність яких дозволяє суб'єктові успішно здійснювати свою діяльність [8, 12].

А.А. Вербіцький і Т.О. Платонова вважають, що «засвоєні в навчанні знання, уміння і навички виступають вже не предметом учбової діяльності, а в якості засобу діяльності професійної». Це дозволяє говорити про те, що під час навчання у ВНЗ у студентів формується основа трудової, професійної діяльності, а саме – готовності до неї. В психологічному словнику І.М. Кондакова готовність до дії розуміється як форма установки, що характеризується спрямованістю на виконання тієї або іншої дії.

К.К. Платонов, М.А. Котик, В.А. Сосновський, Р.Д. Санжаєва, Л.І. Захарова під психологічною готовністю розуміють психічний феномен, за допомогою якого пояснюють стійкість діяльності людини в полимотивированном просторі. Кузьміна Н.В. вважає, що психологічна готовність до професійної діяльності характеризується наявністю у фахівця знань, умінь і навичок, що дозволяють йому здійснювати свою діяльність на рівні сучасних вимог науки і техніки [8, 12].

А.Є. Штейнмец в монографії «Психологічна підготовка до педагогічної діяльності» визначив психологічну готовність до професійної діяльності як процес формування сукупності (системи) психічних утворень – уявлень і понять, способів мислення і умінь, спонукань, якостей особи, що забезпечують мотиваційно-сміслову готовність і здатність суб'єкта до здійснення професійної діяльності [15].

Поняття психологічна готовність до діяльності було введено в психологічний обіг в 1976 році білоруськими дослідниками М.І. Дьяченко і Л.А. Кандиловичем. У відповідності зі змістом і конкретними завданнями, які розв'язуються суб'єктом трудової діяльності, готовність поділяють на короткотривалу (ситуативну), що детермінується відповідними психічними станами, і відносно сталу, що визначається стабільними властивостями (особливостями) особистості. Психологічна готовність – це виявлення суті властивостей і стану особистості. Готовність – це не тільки властивість чи ознака окремої особистості, це концентрований показник діяльності суті особи, міра її професійної здібності [8, 12].

Психологічна готовність включає в себе з однієї сторони запас професійних знань, умінь і навичок; з іншої – риси особистості: переконання, педагогічні здібності, інтереси, професійна пам'ять, мислення, увага, педагогічна спрямованість думки, працездатність, емоційність, моральний потенціал особистості, що забезпечать успішне виконання професійних функцій [13].

Значення поняття готовності, яке актуальне сьогодні для педагогічної психології, передовсім для педагогіки і психології вищої школи, вимагає переосмислення його змісту і функцій на методологічному і експериментальному рівнях. Дослідження цього напрямку базуються на вивченні і психологічному обґрунтуванні засобів навчання й удосконалення системи підготовки спеціалістів.

Гостро стоїть питання розв'язання проблеми психологічної готовності майбутнього психолога, розвитку у нього адекватних змістові педагогічної діяльності особистісних якостей і властивостей. Розробка методів формування у майбутніх психологів професійно важливих якостей залишається найбільш уразливим місцем в системі професійної підготовки майбутніх кадрів.

Процес переосмислення функції освіти на гуманістичних засадах, що передбачає орієнтацію змісту освіти на актуалізацію можливостей особистості, перетворення останньої на суб'єкт навчальної діяльності, здатної до свідомого професійного самовизначення, саморозвитку, вільного вибору свого життєвого шляху, вимагає певних змін у розбудові загальної стратегії організації навчально-виховного процесу в закладах освіти, в тому числі і в діяльності вирішення проблеми формування в учнівської молоді готовності до професійної праці у тій чи іншій галузі трудової діяльності. Підготовку до професійної діяльності треба розглядати у контексті розвитку особистості. В зв'язку з цим основу формування готовності до професійної діяльності розглядають не тільки як розвиток операційно-технічних умінь та навичок, а й такий визначальний параметр готовності як комплексна здібність. Комплексна здібність розглядається як утворення, що складається з мотиваційної (схильність до певної діяльності) та інструментальної (інтелектуальні і емоційні механізми регуляції діяльності) сторін.

Готовність як інтегральне утворення особистості, що полягає у вибірковій спрямованості на педагогічну діяльність, виникає на ґрунті позитивного ставлення і скеровується відповідними потребами та мотивами до даної діяльності. Про сформовану готовність можна говорити лише за умови розвинутої у суб'єкта емоційного ставлення, вміння адаптувати свою поведінку відповідно до ситуацій, що виникають, вміння будувати процес спілкування, сформованості таких педагогічних здібностей як мислення, уявлення, спостережливість, комунікативних умінь і широкого набору професійно значущих властивостей: емоційної стабільності, самоконтролю, щирості, доброти, наполегливості і т. д.

Сучасний етап розвитку суспільства пред'являє до роботи професіоналів, а значить, і до роботи вищих учбових закладів, зайнятих їх підготовкою, принципово нові вимоги. Система підготовки фахівців визначена специфікою конкретної професійної області. Проте зв'язок між вузами і сферою діяльності їх випускників не завжди надійний. Молодому фахівцеві після закінчення вищого учбового закладу доводиться, як правило, ще немало часу приділяти, щоб адаптуватися до умов професійної діяльності. Не дивлячись на те, що адаптація до умов роботи на конкретних місцях відбувається на базі основного багажу знань і умінь, що набувають у вузі, одну з головних ролей грає наявність у молодого фахівця особистісної готовності до професійної діяльності. Більшість вузів країни в даний час використовують інформаційну модель навчання, яка орієнтує діяльність студентів на наступні напрями: прийняти інформацію, переробити її, продемонструвати міру її освоєння. Подібна модель сприяє розвитку пасивної ролі студента і формуванню мотивів «уникнення невдачі», направлена головним чином на придбання необхідних знань і слабо націлена на формування психологічної готовності до професійної діяльності. Успішне формування професіоналізму особи і діяльності майбутніх фахівців базується на їх готовності до праці. Провідною складовою готовності до професійної діяльності є особистісна готовність, яка розуміється вченими як комплексна психологічна освіта, як сплав функціональних, операціональних і особистісних компонентів. В даний час спостерігається великий

попит на фахівців – психологів. Ця спеціальність є такою, що зажадалася в багатьох галузях. Але підготовка такого фахівця є також лише інформаційною. Основу професійної освіти майбутнього психолога складає систематичне вчення по відповідних дисциплінах. Професіоналізм особи передбачає об'єктивність психолога при сприйнятті і аналізі складних педагогічних ситуацій; уміння визначити круг доступних йому завдань; готовність застосувати свій професійний досвід відповідно до нових обставин, ситуацій. Вказане представляється можливим при ефективному включенні в процес професійної підготовки внутрішньої активності майбутніх фахівців в області психології. Це передбачає створення в рамках учбової програми відповідних умов для самопізнання, саморозвитку, самоудосконалення і самореалізації особи студента. Але практика показує, що ці завдання часто вирішують дисципліни, насичені в основному теоретичним матеріалом, який без відповідної практики важко застосувати для вирішення професійних проблем, тобто володіючи необхідними академічними знаннями, майбутнім психологам буде важко в їх практичному вживанні. Розгляд різноманітних форм і змісту практичної діяльності психолога дозволяє краще зрозуміти, які вимоги пред'являє ця сфера до сучасного фахівця і, відповідно, до організації учбового процесу по підготовці психологів-професіоналів. В зв'язку з цим інтерес представляють ті ситуації в практичній діяльності психолога, які пред'являють особливі вимоги не лише до теоретичної підготовки психолога, його оснащеності різними методами і методиками, але і до особи.

Професія «психолог» відноситься до так званої «соціономічної» групи професій (орієнтованої на громадські проблеми, проблеми соціалізації особи) і припускає спілкування з самими різними людьми. Отже, психологові вимагається формувати в собі готовність «розуміти» самих різних людей, орієнтуватися в різних способах їх життєдіяльності, включаючи і уміння орієнтуватися в різних видах професійної праці. Це важливо тому, що значна частина людей реалізує себе саме в трудовій діяльності, а завданням психолога часто і являється допомога в повноцінній особовій самореалізації в головній справі життя. Стати широкоосвіченим фахівцем-психологом дуже непросто. На певних етапах свого професійного розвитку, наприклад при навчанні в психологічному ВНЗ, майбутній психолог вимушений освоювати конкретні напрями роботи, конкретні методики.

Особистісна готовність – це властивості особи, необхідні психологові для ефективної роботи. Особистісна готовність фахівця припускає психологічне опрацювання власних проблем в тих сферах, в яких він збирається практикувати. Переважаючий в практиці ВНЗ тип організації учбової діяльності має на увазі накопичення достатньої для майбутньої діяльності суми знань з усіх учбових дисциплін, що становлять сукупну інтелектуальну основу професії. Особа психолога (консультанта) виділяється майже в усіх теоретичних системах як цілющий засіб в процесі консультування, а іноді і як інструмент [53].

В якості умов формування готовності до професійної діяльності виступають: спеціально організоване освітнє середовище, використання інтерактивних форм і евристичних методів в процесі навчання. Системотворними чинниками формування психологічної готовності до професійної діяльності є: характер потребностно-мотиваційної сфери студента, готовність до саморозвитку, спрямованість на реалізацію творчого потенціалу особи, перетворення соціально-значимої діяльності.

Ядро готовності становлять психічні процеси і властивості. Вони є фундаментом якостей особистості. Якості і психологічні властивості особистості, психічні особливості і моральні якості, що є основою установки майбутнього вчителя на усвідомлення функцій педагогічної праці, професійної позиції, оптимальних способів діяльності, співвіднесення своїх здібностей з можливостями – характеристики психологічної готовності.

Суть психологічної готовності: моральні та психологічні якості і можливості особистості; відношення свідомості і поведінки, суб'єктивності і об'єктивності свідомості. Зміст психологічної готовності складають інтегральні характеристики особистості, що включають в себе інтелектуальні, емоційні і вольові властивості, професійно-моральні переконання, потреби, звички, знання, вміння і навички, педагогічні здібності.

За даними Інституту спеціальної педагогіки АПН України, Інституту соціальної політики та Інституту корекційної педагогіки та психології НПУ імені М.П. Драгоманова, Київського педагогічного університету імені Грінченка значна кількість педагогічних кадрів дошкільних та середніх загальноосвітніх потребує нової парадигми їх професійної підготовки до: роботи з дітьми з порушеннями психічного розвитку, і саме з причин того, що аспект корекційно-педагогічної роботи недостатньо опрацьований ними [13]. У випадку, коли в групі дошкільної установи, або в класі середньої загальноосвітньої школи з'являється дитина з особливими освітніми потребами, вони усвідомлюють потребу в спеціальній педагогічній освіті.

Корекційна технологія, яку необхідно застосовувати психологу, педагогу розробляється на основі принципів спеціальної дидактики, психологічних особливостей розвитку аутичних дітей; модифікується в умовах звичайних закладів з врахуванням змісту загальної та спеціальної освіти тощо.

Зважаючи на вищезгадане, приходимо висновку, що педагоги загальноосвітніх дошкільних, шкільних закладів, батьки дітей, що в них навчаються, усвідомлюючи себе частиною українського суспільства, рахуючись з освітніми та корекційними потребами аутичних дітей, приймають їх проблеми і готові професійно підійти до їх вирішення.

Сучасне розуміння специфіки навчально-виховної роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку дозволяє зробити висновки, що існуюча система спеціального навчання і виховання не зовсім відповідає реальним можливостям своїх вихованців. Провідною ідеєю сучасної спеціальної освіти як показали спеціальні наукові дослідження українських дефектологів повинні стати відхід від концентрації уваги на ураженні та орієнтація на ефективне використання збережених систем та функцій організму дитини, здатних взяти на себе компенсаторно-корекційне навантаження, цілеспрямований розвиток психічних процесів, які обумовлюють успішне засвоєння загальноосвітніх знань, формування практичних умінь, навичок, сприяють її адаптації та успішній інтеграції в суспільство [13].

На наш погляд, проблематика професійної (у тому числі й особистісної) підготовки психологів-практиків містить у собі чотири взаємозалежних аспекти проектування й становлення функціональної особистості психолога:

- а) побудова теоретичної моделі фахівця, що включає розробку стандартів (норм і нормативів) вимог до особистості й діяльності психолога;
- б) первинний відбір професійно придатних кандидатів;
- в) розробку змісту навчання й розвитку психологів-практиків;
- г) рішення проблеми власного професійного самовизначення фахівців (проблеми професійної ідентифікації).

Крім того, одним із значущих компонентів корекційно-психологічної та психокорекційної роботи з аутичними дітьми виступає готовність корекційного педагога чи психолога здійснювати супервайзерні функції, що допомагають певною мірою лікарям, психологам, педагогам, соціальним працівникам, батькам, родичам, які працюють і живуть з аутичною дитиною [13].

В умовах перегляду багатьох традиційних форм навчання студентів і пошуку нових освітніх моделей виникає проблема підготовки висококваліфікованих кадрів, здатних швидко пристосовуватися до нових умов, що володіють високим професіоналізмом, затребуваних на ринку праці.

Формуючи особистість майбутнього психолога необхідно моделювати не лише особистісні якості випускника, знання та вміння, а також і способи оволодіння ними.

Побудова моделі діяльності фахівця психолога вимагає визначення функцій майбутнього спеціаліста. До основних функцій діяльності випускника відносяться дослідницька, організаторська, навчальна, виховна, діагностична, прогностична, комунікативна та контролююча.

На основі розробки прогностичної моделі особистості майбутнього психолога і моделі його діяльності стає можливим прогнозування та розробка моделі підготовки майбутнього психолога. Структура такої моделі включає:

- а) зміст освіти, його структуру;

- б) методичне управління – систему форм, засобів, методів і прийомів навчання і виховання;
- г) вимоги до фахової загально психологічної підготовки;
- д) вимоги до фахової, психологічної підготовки;
- е) вимоги до розвитку творчого потенціалу;
- ж) вимоги до формування світогляду.

Центральною фігурою у досягненні мети, успішному розв'язанні завдань спеціальної освіти є психолог, здатний реалізувати основні програми за відповідним ступенем і варіантом спеціального навчання, керуючись при цьому знаннями унормованої системи показників психофізичного розвитку і освіченості, соціалізації та інтеграції особи з особливостями психофізичного розвитку на кожному етапі навчання з урахуванням її особливостей та потенційних можливостей [37].

Підготувати в сучасних умовах такого фахівця-психолога можливо лише у вищому педагогічному навчальному закладі, що здійснює заходи щодо удосконалення вузівського навчально-виховного процесу, структурної перебудови своїх підрозділів та ускладнення їх функцій.

Отже, ми бачимо як багато факторів необхідно враховувати, щоб бути кваліфікованим спеціалістом, здатним проводити корекційну роботу на належному рівні. Все це накладає велику відповідальність не лише на тих, хто безпосередньо проводить ту роботу, а й на тих, хто фактично готує майбутніх фахівців, до цієї надзвичайно складної праці.

У нашій країні з кожним роком, все більше число спеціальних педагогів, психологів і психіатрів намагаються вирішити завдання по корекції хворобливої зміни поведінки дітей і дорослих людей з аутизмом. На жаль, ще занадто мало відповідної літератури, що допомогла б підвищити кваліфікацію фахівців і зробила їхню працю більше ефективною. Саме тому далі пропонуються деякі рекомендації, щодо оптимізації процесу підготовки психологів до роботи з аутичними дітьми.

Майбутнім психологам, які працюють з особами, що мають вади розвитку, слід дати найсучасніші знання і хорошу практичну підготовку. Адже успішне розв'язання завдань, пов'язаних із реформуванням змісту і системи освіти, вирішальною мірою залежить від професійної майстерності, національної свідомості, ерудиції і культури спеціалістів. Зрозуміло, що формування психолога нового типу, думачого, ініціативного, гуманного, самокритичного із сформованими задатками до емпатичної здатності і комунікативної компетентності може бути успішним, якщо майбутній психолог уже в роки навчання в ВНЗ буде поставлений в умови, наближені до його майбутньої професії. Практика організації корекційної роботи з аутичними дітьми дуже чітко демонструє нагальну потребу в високо кваліфікованих спеціалістах, що здатні працювати з цією категорією дітей.

1. Пропонуємо введення в навчальні плани підготовки психологів спеціального курсу, який ознайомить студентів з усіма проблемами аутичних дітей і сформує необхідний об'єм знань, практичних умінь і навичок для їх супроводу, допомозі в адаптації в сучасне суспільство, їх повноцінній соціалізації.

2. Інклюзія та корекційна робота з дитиною, що має аутизм буде успішною, якщо витримати наступні умови:

- а) всі професіонали, що працюють із аутичною дитиною, будуть мати відповідну підготовку по аутизму;
- б) методика навчання й програми будуть повністю адаптовані до особливих потреб учня;
- в) всі вчителі школи будуть працювати як єдина команда й координувати свої зусилля.

3. Професійна (у тому числі й особистісна) підготовка психологів повинна містити у собі:

- а) побудову теоретичної моделі фахівця, що включає розробку стандартів (норм і нормативів) вимог до особистості й діяльності психолога;
- б) первинний відбір професійно придатних кандидатів;
- в) розробку змісту навчання й розвитку психологів;

г) вирішення проблеми власного професійного самовизначення фахівців (проблеми професійної ідентифікації).

Отже, сучасний студент повинен бути зорієнтований на людину творчу функцію, яку формують знання з педагогіки вищої школи. Слід забезпечити не лише науковий підхід до сучасного навчального процесу, визначити його закономірності, а також виявити найбільш оптимальні форми, методи, засоби навчання особистості, яка буде працювати з певною категорією членів нашого суспільства.

Література

1. **Аутизм**: методические рекомендации по психолого-педагогической коррекции / Под ред. С.А. Морозова. – М. : Академия, 2001. – 235 с. 2. **Аутичный ребенок**: проблемы в быту / Под ред. С.А. Морозовой. – М. : 1998. – 305 с. 3. **Балл Г.О.** Формування готовності до професійної праці у контексті гуманізації освіти / Г.О. Балл, П.С. Перепелиця // Психологічні аспекти гуманізації освіти. – 1996. – №6. – С. 12-15. 4. **Божович Л.И.** Проблемы формирования личности / Л.И. Божович, Д.И. Фельдштейн – М. : Издательство «Институт практической психологии», 1995. – 352 с. 5. **Головаха Е.И.** Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи / Е.И. Головаха. – К. : Наукова думка, 1998. – 144 с. 6. **Життєва компетентність особистості**: від теорії до практики [Текст] : науково-методичний посібник / ред. І. Г. Єрмаков. – Запоріжжя : Центріон, 2005. – 640 с. 7. **Нечипоренко В.В.** Становлення освітнього реабілітаційного закладу нового типу // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство.: Наук.-метод. зб. / За ред. І.Г. Єрмакова. – К., 2000. – 333 с. 8. **Климов Е.А.** Индивидуальный стиль деятельности в зависимости от типологических свойств нервной системы / Е.А. Климов. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1969. – 278с. 9. **Кузьмина Н.В.** Научно-практические методы анализа педагогической ситуации / Н.В. Кузьмина // Психология – производству и воспитанию. – Л., 1977. – С. 211-224. 10. **Митина Л.М.** Психология профессионального развития учителя. М.: Флинта: Московский психолого-социальный институт, 1998. – 200 с. 11. **Суходольский Г.В.** Структурно-алгоритмический анализ и синтез деятельности. – Л.: ЛГУ, 1976. – 120 с. 12. **Шадриков В.Д.** Способности человека / В.Д. Шадриков. – М. – Воронеж, 1997. – 342 с. 13. **Шульженко Діна.** Аутизм – не вирок. – Львів: Кальварія, 2010. – 224 с. 14. **Щедровицкий П.Г.** Развивающее образование и мыследеятельностная педагогика // Первые чтения памяти В.В. Давыдова. Рига: ПЦ «эксперимент», 1999. – С. 117-129. 15. **Bernard-Opitz V.:** Kinder mit Autismus-Spektrum-Störung (ASS). Stuttgart 2005 16. **Maurice C.:** Ich würde Euch so gerne verstehen – Meine Kinder sind gefangen in ihrer eigenen Welt. Berg.-Gladbach 2002 17. **Schopler E., Lansing M., Waters L.:** Ubungsanleitungen zur Förderung autistischer und entwicklungsbehinderter Kinder. Dortmund 2000

References

1. **Autizm**: metodicheskie rekomendacii po psihologo-pedagogicheskoy korrekcii / Pod. red. S.A. Morozova. – M. : Akademija, 2001. – 235 s. 2. **Autichnyj rebenok**: problemy v bytu / Pod red. S.A. Morozovoj. – M. : 1998. – 305 s. 3. **Ball G.O.** Formuvannja gotovnosti do profesijnoi' praci u konteksti humanizacii' osvity / G.O. Ball, P.S. Perepelycja // Psihologichni aspekty humanizacii' osvity. – 1996. – №6. – S. 12-15. 4. **Bozhovych L.Y.** Problemy formirovaniya lichnosti / L.Y. Bozhovych, D.Y. Fel'dshtejna – M. : Yzdatel'stvo «Ynstytut praktycheskoj psihologyy», 1995. – 352 s. 5. **Golovaha E.I.** Zhiznennaja perspektiva i professional'noe samoopredelenie molodezhi / E.I. Golovaha. – K. : Naukova dumka, 1998. – 144 s. 6. **Zhyttjeva kompetentnist' osobystosti**: vid teorii' do praktyky [Tekst] : naukovo-metodychnyj posibnyk / red. I. G. Jermakov. – Zaporizhzhja : Centrion, 2005. – 640 s. 7. **Nechyporenko V.V.** Stanovlennja osvith'ogo reabilitacijnogo zakladu novogo typu //Kroky do kompetentnosti ta integracii' v suspil'stvo.: Nauk.-metod. zb. / Za red. I.G. Jermakova. – K., 2000. – 333 s. 8. **Klimov E.A.** Individual'nyj stil' dejatel'nosti v zavisimosti ot tipologicheskikh svojstv nervnoj sistemy / E.A. Klimov. – Kazan': Izd-vo Kazan. un-ta, 1969. – 278 s. 9. **Kuz'mina N.V.** Nauchno-prakticheskie metody analiza pedagogicheskoy situacii / N.V. Kuz'mina // Psihologija – proizvodstvu i vospitaniju. – L., 1977. – S. 211-224. 10. **Mitina L.M.** Psihologija professional'nogo razvitija uchitelja. M.: Flinta: Moskovskij psihologo-social'nyj institut, 1998. – 200 s. 11. **Suhodol'skij G.V.** Strukturno-algoritmicheskij analiz i sintez dejatel'nosti. – L.: LGU, 1976. – 120 s. 12. **Shadrikov V.D.** Sposobnosti cheloveka / V.D. Shadrikov. – M. – Voronezh, 1997. – 342 s. 13. **Shul'zhenko Dina.** Autyzm – ne vyrok. – L'viv: Kal'varija, 2010. – 224 s. 14. **Shhedrovickij P.G.** Razvivajushhee obrazovanie i mysledejatel'nostnaja pedagogika // Pervye chtenija pamjati V.V. Davydova. Riga: PC «jeksperiment», 1999. – S. 117-129. 15. **Bernard-Opitz V.:** Kinder mit Autismus-Spektrum-Störung (ASS). Stuttgart 2005 16. **Maurice C.:** Ich wurde Euch so gerne verstehen – Meine Kinder sind gefangen in ihrer eigenen Welt. Berg.-Gladbach 2002 17. **Schopler E., Lansing M.,**

Бондаренко Р.М. Професійна готовність психолога до роботи з дітьми аутичного спектру як основний фактор ефективності корекційно-реабілітаційної роботи

Стаття присвячена проблемі готовності психолога у контексті професійного становлення особистості – одній з найважливіших проблем для загальної і педагогічної психології. Незважаючи на велику кількість досліджень в області дитячого аутизму, все ж недостатньо вивченою є саме проблема підготовки фахівців, зокрема психологів, до роботи з дітьми з аутизмом. У статті вказується, що в умовах перегляду багатьох традиційних форм навчання студентів і пошуку нових освітніх моделей виникає проблема підготовки висококваліфікованих кадрів, здатних швидко пристосовуватися до нових умов, що володіють високим професіоналізмом, затребуваних на ринку праці. Формуючи особистість майбутнього психолога, необхідно моделювати не тільки особистісні якості випускника, знання та вміння, а також і способи оволодіння ними. У статті зроблено висновок, що центральною фігурою в досягненні мети, успішному вирішенні завдань спеціальної освіти є психолог. Він повинен бути здатний реалізувати основні програми спеціального навчання, керуючись при цьому знаннями нормованої системи показників психофізичного розвитку та освіченості, соціалізації та інтеграції особистості з особливостями психофізичного розвитку на кожному етапі навчання. Підготувати в сучасних умовах такого фахівця-психолога можливо лише у вищому педагогічному навчальному закладі, який здійснює заходи щодо вдосконалення вузівського навчально-виховного процесу.

Ключові слова: готовність, професійне становлення, прогностична модель особистості.

Бондаренко Р.М. Профессиональная готовность будущего психолога к работе с детьми аутистического спектра как основной фактор эффективности коррекционно-реабилитационной работы

Статья посвящена проблеме готовности психолога в контексте профессионального становления личности – одной из важнейших проблем для общей и педагогической психологии. Несмотря на большое количество исследований в области детского аутизма, все же недостаточно изученной является именно проблема подготовки специалистов, в частности психологов, к работе с детьми с аутизмом. В статье указывается, что в условиях пересмотра многих традиционных форм обучения студентов и поиска новых образовательных моделей возникает проблема подготовки высококвалифицированных кадров, способных быстро приспособиваться к новым условиям, обладающих высоким профессионализмом, востребованных на рынке труда. Формируя личность будущего психолога, необходимо моделировать не только личностные качества выпускника, знания и умения, а также и способы овладения ими. В статье сделан вывод, что центральной фигурой в достижении цели, успешном разрешении задач специального образования является психолог. Он должен быть способен реализовать основные программы специального обучения, руководствуясь при этом знаниями нормированной системы показателей психофизического развития и образованности, социализации и интеграции личности с особенностями психофизического развития на каждом этапе обучения. Подготовить в современных условиях такого специалиста-психолога возможно лишь в высшем педагогическом учебном заведении, которое осуществляет мероприятия по совершенствованию вузовского учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: готовность, профессиональное становление, прогностическая модель личности.

Bondarenko R.N. The professional readiness of future psychologists to work with children of autism spectrum.

The problem of readiness of psychologist in the context of professional development of a person – that is one of the most important problems for general and educational psychology. Despite the large amount of research into children's autism, the problem of training, including psychologists, to work with children with autism has been yet little-studied. The article points out that under the revision of many traditional forms of students' learning and the searching for new educational models it is appeared the problem of qualified personnel training, who are able to adapt quickly to new conditions, with high professionalism demanded by the labor market.

Shaping the future psychologist it is necessary to design the personality of the graduate, knowledge and skills, as well as ways of mastering them. The article concludes that the central figure in the goal achieving, successful resolution of problems of special education is a psychologist. He should be able to realize the basic programs of special education, guiding by the knowledge of the normalized system of psychophysical development and education indicators, socialization and integration of the individual with special needs at every stage of learning. It is possible to prepare in modern conditions such an expert-psychologist only in the higher educational institution which carries out activities to improve the university educational process.

Key words: *readiness, professional development, predictive model of personality.*

Стаття надійшла до редакції 25.11.2013 р.

Статтю прийнято до друку 28.11.2013 р.

Рецензент: доктор психологічних наук, професор

Шульженко Д.І.

УДК : 378.22.001

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ, МЕХАНІЗМИ ТА ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО МИСЛЕННЯ В МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Гура Т.Є.,

кандидат психологічних наук, доцент

Постановка проблеми. Незважаючи на значний досвід дослідження проблеми мислення людини у психологічній науці взагалі та професійного мислення зокрема, вона сьогодні залишається однією з найбільш складних, таких, в яких значно більше невирішеностей, ніж досягнень. У ній найяскравіше та найрізкіше виявляються не тільки теоретичні позиції різних психологічних концепцій і шкіл, але і положення різноманітних філософських, педагогічних, медичних, соціологічних, кібернетичних, логістичних, лінгвістичних та ін. напрямів, що набувають особливої гостроти у суперечках щодо її вирішення.

Професійне мислення психолога є одним з найменш вивчених явищ, що зумовлено як невизначеністю сутності його родової ознаки, так і відносною «молодістю» самої професії психолога, її новітнім характером, незначним досвідом професійної підготовки фахівців, а також специфічними ознаками її надскладного предмета – психічного. Дослідженню окремих механізмів і властивостей професійного мислення психологів присвячені праці Г.С. Абрамової, М.М. Кашапова, Н.П. Локалової, Н.І. Пов'якель, В.А. Семиченко та ін., проте незважаючи на значні досягнення вчених, з особливою упевненістю можна стверджувати про його недостатнє вивчення, особливо у контексті цілісного бачення як змістовно-процесуального феномена, «особливої субстанції, що має власні закони розвитку та життя» (Г.П. Щедровицький).

Усе вищезазначене спричиняє, з одного боку, доцільність і гостру актуальність вирішення проблеми теоретичного обґрунтування та емпіричного дослідження сутності професійного мислення психолога, особливостей його розвитку у майбутніх фахівців у процесі фахової підготовки, а з іншого, – значно ускладнює просування наукової думки.

Отже, **метою статті** є визначення психологічних закономірностей, механізмів та принципів розвитку професійного мислення у майбутніх психологів у процесі фахової підготовки.

Здійснений аналіз сутності феномену професійного мислення психолога, його процесуальних та змістових характеристик, а також досвіду активізації мисленнєвої діяльності майбутніх фахівців у процесі фахової психологічної освіти у зарубіжних країнах та в Україні [3] дає можливість визначити основні шляхи його розвитку.